

บทนำ

มหาวิทยาลัยของรัฐเป็นชุมชนทรัพยากรทางวิชาการ อันประกอบด้วยความรู้และเทคโนโลยี และบุคคลากรที่มีความสามารถในด้านต่าง ๆ หน้าที่ของมหาวิทยาลัยทั่วโลกมีความคล้ายคลึงกัน คือ การสร้างและสะสมตัวความรู้ (Body of Knowledge) เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence) และการนำความรู้เหล่านั้นไปถ่ายทอดให้แก่บัณฑิตศึกษา เพื่อผลิตบุคคลอันเป็นทรัพยากร มีค่าของชาติให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งในเชิงคุณภาพและคุณธรรม เพื่อจะได้ช่วยกันสร้างสรรค์สังคม ส่วนรวมให้เจริญเพื่อมวลหมู่สมาชิกในประเทศ การสอน (Instruction) จึงเป็นหน้าที่หลักประการ แรกของมหาวิทยาลัย ติดตามมาด้วยการวิจัย (Research) ซึ่งเป็นตัวการสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ของผู้สอนเอง และนักวิชาการอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย หน้าที่อีกประการหนึ่งที่ มหาวิทยาลัยในปัจจุบันรับผิดชอบ คือการบริการชุมชน (Extension) จากเหตุผลที่ว่าเมื่อมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยบุคคลที่ทรงความรู้จำนวนมากก็น่าที่จะถ่ายทอดความรู้ให้บุคคลในชุมชนที่อยู่แถว มหาวิทยาลัยด้วย โดยเฉพาะในสาขาที่เป็นที่ต้องการของสังคม (Social relevance) นักวิชาการ ไม่ควรที่จะจำกัดตัวเองอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างสมความเป็นเลิศทางวิชาการที่ตนเองสนใจ เท่านั้น มหาวิทยาลัยควรสร้างสมความรู้ที่สังคมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ช่วย ไม่ว่าจะ เป็นไป ในด้านของการสอนนักศึกษา การวิจัย การคิดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อบริการชุมชน

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นมหาวิทยาลัยหลักของภาคใต้ ซึ่งตั้งขึ้นมาโดยมีจุดประสงค์ เพื่อการพัฒนา 14 จังหวัดภาคใต้โดยเฉพาะ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่โดยตรงของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ที่จะ ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อสร้างสมตัวความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาคใต้ ขณะเดียวกันก็ต้องเผยแพร่ความรู้เหล่านั้นให้แก่สังคมที่ตนรับผิดชอบให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งด้านการเรียนการสอนใน ห้องเรียน และการถ่ายทอดความรู้นอกห้องเรียน

ชุมชนภาคใต้มีลักษณะที่แตกต่างกับชุมชนในภาคอื่น ๆ ทั้งในด้านสภาพภูมิศาสตร์และ วัฒนธรรม ในภาพรวมคนทั่วไปมักจะเข้าใจว่าประชาชนในภาคใต้เป็นกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ ที่ อันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความเข้าใจอันนี้ทำให้รัฐบาลในยุคต่าง ๆ ได้ละเลยการพัฒนาภาคใต้มาเป็นเวลานาน จนกระทั่งรัฐบาลในยุคปัจจุบันซึ่งเริ่มจะตระหนักว่าภาคใต้ ก็มีปัญหาเฉพาะของตนเอง และมีปัญหาที่ไม่ต่างจากภาคอื่นของประเทศ ก็คือปัญหาความยากจน แต่ที่

เพิ่มมากกว่าภาคอื่นก็คือ ปัญหาทางการเมืองของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันมีสาเหตุเนื่องมาจากความแตกต่างในเรื่องศาสนาและวัฒนธรรมประจำถิ่น ดังนั้นจึงทำให้การพัฒนาภาคใต้เป็นงานที่ยากและท้าทายยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาภาคใต้นี้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาชนบทอันเป็นนโยบายหลักอันหนึ่งในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 และนโยบายนี้จะยังคงดำรงความสำคัญต่อไปในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ดังที่นายกรัฐมนตรีได้แถลงไว้ในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่อง "ทิศทางการพัฒนาชนบท แผนพัฒนาฉบับที่ 6" เมื่อวันที่ 25-26 เมษายน 2528

งานของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทที่ทำอยู่ในปัจจุบันมีอยู่หลายด้านด้วยกัน ทั้งด้านการเรียน การสอน การวิจัย และการบริการชุมชน งานด้านการพัฒนาชนบทที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปทางด้านบริการชุมชน อย่างไรก็ตามการวิจัยในเรื่องที่เป็นปัญหาและความต้องการของสังคมก็มีที่มากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนการเรียนการสอนนั้นจะมีอยู่บ้างในบางสาขาวิชาเท่านั้น เช่นคณะทรัพยากรธรรมชาติ คณะวิทยาการจัดการ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมนอกหลักสูตรของนักศึกษา เช่นการออกค่ายอาสาพัฒนา ซึ่งเป็นงานประเภทอาสาสมัคร ลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเป็นงานเฉพาะที่แต่ละคณะแต่ละหน่วยงานจัดทำเป็นโครงการ ๆ ไปกันเอง มิได้มีการประสานงานซึ่งกันและกัน และจะอยู่ที่ความสนใจของผู้ร่วมงานด้วย โดยที่มหาวิทยาลัยมิได้กำหนดนโยบายการพัฒนาชนบทอะไรไว้อย่างชัดเจน และมีได้มีองค์กรเฉพาะที่รับผิดชอบงานด้านนี้แต่อย่างใดทั้งสิ้น คงให้เป็นไปตามความเห็นชอบและความสมัครใจของแต่ละหน่วยงานและแต่ละบุคคล ทำให้งานที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมชนบทภาคใต้เป็นไปอย่างกระจัดกระจายและไม่มั่งคั่งทางที่แน่นอน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าหากมีการรวบรวมผลงานการศึกษาที่เกี่ยวกับภาคใต้ไว้อย่างเป็นระบบ จะทำให้สามารถนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ในการพัฒนาภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โครงการพัฒนาชนบท (ภูเต่า) เป็นโครงการหนึ่งในหลาย ๆ โครงการของมหาวิทยาลัย ในการตอบสนองความต้องการพัฒนาชนบทของประเทศ ลักษณะของโครงการนี้ที่แตกต่างจากโครงการอื่น คือความพยายามในการผสมผสานความรู้ในหลาย ๆ สาขาวิชาการและระดมกำลังคนเพื่อการ

พัฒนาชนบทเพื่อประโยชน์ด้านการศึกษาและขณะเดียวกัน กระบวนการและผลงานของการศึกษานั้น จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่ตกแก่บุคคลากรของมหาวิทยาลัยและประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ทำการศึกษานั้น รายงานนี้เป็นรายงาน การศึกษาที่เก็บข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์และออกแบบสอบถามบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องับโครงการพัฒนาชนบท ได้แก่ ประชาชนในตำบลคูเต่า คณาจารย์และนักศึกษาของคณะต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ดำเนินงานของโครงการ ตลอดจนผู้บริหารในมหาวิทยาลัยบางท่าน นอกจากนี้ยังได้ศึกษาจากเอกสารรายงานของทางโครงการเอง จึงหวังว่า ข้อคิดเห็นจากบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการจัดทำโครงการนี้จะได้รับความสนใจ และสามารถที่จะนำมาใช้เป็นบทเรียนในการจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทของมหาวิทยาลัยในโครงการอื่น ๆ ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้จะประสบผลสำเร็จมิได้เสีย หากมิได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องับโครงการ ผู้วิจัยขอขอบคุณ ข้าราชการของอำเภอหาดใหญ่และจังหวัดสงขลา ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และขอขอบคุณคณาจารย์ นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ของโครงการที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมณฑา กุลละวณิชย์ ผู้อำนวยการโครงการ และ Dr. Nel Temple แห่งมูลนิธิเอเซียซึ่งเป็นผู้ริเริ่มสนับสนุนให้ผู้วิจัยศึกษาเรื่องโครงการพัฒนาชนบทคูเต่านี้จนกระทั่งเป็นผลสำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจเป็นอย่างมาก และขอขอบคุณมา ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

สุทิน เกษากุลต์

คณะวิทยาการจัการ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ตุลาคม 2528